

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

שימוש במותג למכירת 4 מינים שהמציא אחר

תיק ממונות מס' 2249-עד

נושא הדיון

א' המציא צורת מודעה על מכירת הסד מטעם "ועד הרבנים לעניני צדקה" ומשתמש בו כבר כמה שנים למכירת 4 מינים לפני סוכות ולמכירת חליפות לבחורי ישיבה. ב', שעבד פעם עם א' במכירות, אך מאז נותקו יחסיהם המסחריים, העתיק - כמעט במדוייק, מלבד שינוי קל שאינו בולט - את הלוגו וצורת המודעה כדי לפרסם על מכירת 4 מינים לעצמו. טוען א' שהלוגו וצורת המודעה שלו כבר נקלטו במוחם של הקניינים, והם עלולים לטעות שגם המכירות של ב' הן של א', ובתוצאה עלול להפסיד את הקניינים שלו, לא רק בשנה זו אלא גם במכירות אחרות (אם המכירה של ב' לא תהיה מוצלחת כמו המכירות של א'). עוד הוא טוען שהלוגו וצורת המודעה הם פרי יצירתו והם קנינו, ואסור לב' לעשות בהם שימוש ללא רשותו. א' מבקש להוציא צו מניעה כנגד ב' בענין.

פסק דין לצו מניעה

בית הדין אסר על ב' להשתמש בלוגו ובצורת המודעה של א' ללא רשותו, והזמין את הצדדים לדיון.

(-) טוביה גולדשמידט

(-) דוד יהושע קניג

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד

השאלות לדיון

- מקור הסמכות להוצאת צו מניעה.
- בעלות על לוגו ומוניטין.

ג. הזיק להבירו במניעת הרויח אחרי שהוזהר למפרע.

תשובה

א. כתב הרא"ש צ"ק פ"ק סו' ה: וכן מלאתי בשם הגאון ז"ל כתוב: דתקנתא דרצנן הוא, באינש דמפסיד נכסיה, משום השבת אבידה. ולי נראה דלא לריכנא לתקנתא דרצנן אלא דין גמור הוא, שחייב אדם להליל עשוק מיד עושו ככל טלדקי דמלי למיעבד. וכ"כ בשו"ת הרא"ש כלל לו סו' ד. וכתב בשו"ת מהרש"ך ח"ג סו' נח שדן בשאלה אם כל בית דין ראשי לעכב או רק בי"ד מוחזק ומומחה, עפ"י מש"כ צמ"מ מלוה ולוה פ"ב ה"ד שהדיין יש לו לחתוך הדין לפי האמת אפילו חוץ מן הדין, שאין בכל בי"ד כח צוה אא"כ הוא בי"ד חשוב ומוחזק בחכמה וחסידות, ומסיק מההרש"ך דמ"מ האמת הוא שכל דיין או בית דין סגי לעכב אע"פ שלא יהיה כ"כ מוחזק ומומחה. ודייקו בפד"ר כרך ב עמ' 73 שגם דיין יחיד ראשי לעכב כדי להליל עשוק מיד עשוק, לפי שמעשה העיכוב אינו ככל מעשה בי"ד הדין לחייב את החייב מעלס הדין, אלא מעשה עפ"י הלכה מיוחדת להליל עשוק מיד עשוק. ובשו"ת דברי חיים מלאנו ח"ב סו' ז כתב: מנהגנו לעקל אפ"י על טענה כל דהו.

וכיון שזו עיכוב אינו ככל מעשה בי"ד הדין לחייב את החייב מעלס הדין, אלא מהלכה מיוחדת כדי להליל עשוק מיד עשוק, ע"כ ראשי הדיין - ואף חייב - להליל העשוק גם במעמד לך אחד בלבד, עד לצירור הדין צבי"ד.

ב. הנה ביסוד הצעות של אדם על המלאה, עיי' פס"ד ירושלים כרך יב עמ' קה עפ"י מה שכתב בחיי הגרש"ש לצ"ק סו' א אות א בענין חיוז צור, וז"ל: חייבתו התורה על מה שהמזיק שלו הזיק ומה שהצור שלו זה בא לו ע"י כרייה ופתיחה, היינו שהוא הכין את המזיק וע"י זה נקרה בעלים עליה כמו שצדצרים שנוגעים לזכות אדם מוסכס עפ"י דיני התורה ודיני העמים שכל מי שממליא דבר חדש בעולם הוא הצעלים עליה לכל דבר זכות כמו כן קראה התורה לאיש המכין תקלה בשם בעל הצור ובעל האש וחייבה בניזקין את בעל המזיק. עכ"ל. ובחיי הגרש"ש לגיטין סו' ד הוסיף וכתב דאם המליא צפועל כלי וחפץ ע"י חכמתו, דהכלי כמו שהוא הוא דבר חדש, אז מליאותו איך לממליא הדבר. ע"כ.

ואחמו"ר ז"ל הרחיב בענין זה בפס"ד ירושלים כרך ג עמ' נג, וז"ל: גרסוי צ"ק מטו צ אמר רבה צבור צרה"ר כו"ע לא פליגי דמיחייב, מ"ט אמר קרא כי יפתח וכי יכרה אם על הפתיחה חייב על כרייה לא כ"ש, אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו וכו'. ורב יוסף אמר צבור צרה"ר כו"ע לא פליגי דמיחייב, מ"ט בעל הצור אמר רחמנא צבור דאית ליי בעלים עסקינן, כי פליגי צבור צרה"ר ר' ישמעאל סבר צור צרה"ר נמי חייב דכתיב כי יפתח וכי יכרה אם על פתיחה חייב על כרייה לא כ"ש, אלא שעל עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו וכו'. ע"כ.

והנה לרבה אליבא דכו"ע, ולרב יוסף אליבא דרי' ישמעאל, למה חייב צור צרה"ר, הא בתורה כתיב בעל הצור וצרה"ר לאו בעל הצור הוא החופר, וע"כ ביאור על עסקי פתיחה ועל עסקי כרייה באה לו דכיון דהחופר המליא דבר חדש שלא היה מקודם הוא נקרא בעלים של המלאה, ואמרה תורה דבעל הצור ישלם דבעלים של המזיק לריך לשלם.

ושם נא א מאי רבי ומאי רבנן דתנאי, אחד החופר צור תשעה וצא אחר והשלימה לעשרה האחרון חייב, רבי אומר אחר אחרון למיתה ואחר שניהם לניזקין. ובתיד"ה האחרון חייב, דוקא הוא בשביל שחידש מיתה שלא היה מתחלק, אבל ראשון חי וזה טי' כולם חייבין בניזקין כמו זה י' וזה עשרים. ע"כ. מבואר אליבא דרבנן אס הכנים חידוש צור למיתה אין החידוש מלטמאס דוקא על מה שהתחדש אלא הוא נקרא בעל הצור גם על ניזקין, כלומר על הטי' טפחים שנכרה ע"י הראשון, ולכן כצרי רבנן דגם על ניזקין השני חייב ולא הראשון, דהשני נקרא בעל הצור כיון שהוא חידש דבר שלא היה מקודם, וזה נלמד מדכתיב והמת יהי' לו ההוא דקעביד מיתה, וביאור מה שכתוב בתורה בעל הצור ישלם מי נקרא בעל הצור, ההוא דקעביד מיתה. וכן פסק בשו"ע חו"מ סי' תו בהגהת הרמ"א ברבנן. ע"כ הלריך לענינינו בפס"ד כרך ג עס.

ובפס"ד ירושלים כרך ז עמ' קמה הוסיף אאמו"ר זל"ל וכתב: וצטענת האדריכל שראובן חייב לשלם לו עבור השימוש שעשה בתכנית העבודה שעשה, כיון שתכנית העבודה היא של האדריכל, הנה אמרה תורה כי יכרה איש צור או כי יפתח איש צור בעל הצור ישלם, התורה קראה לכורה או לפותח בעל הצור אפילו שזה הצור היה צרה"ר ולא שייך שהוא בעלים בקנין שקנה את הצור, אלא אמרה תורה כל דבר שכן אדם מחדש הוא בעל הדבר המחודש, אבל אין לו שום קנינים בדבר לענין זכויות של ממין. ובהסכמה של הגאון מה"ו יוסף דוב בער סאלאווייליק הרב דזריסק על הדפסת ל"ה שבת עירובין כתב צין השאר זל"ל: ואשר מפקפק כבודו אולי אחר הדפיסו ויגמור מלאכתו יצא אחד מנכדי הגאון המחבר זל"ל ויתבע מכבודו חלק בעסקו, לדעתי אין לו להפחד מזה עפ"י ד"ת ולא מלאתי שום מקום לתביעה כזו וכו'. עכ"ל. ע"כ. ועי' להלן אות צי מהנחל ילחק.

שוב היה מעשה בממליא מכונת מיקסר שתבע את חצירו שהמליא המלאה חדשה של הרכבת צלנדר על גבי המיקסר, וטען ממליא המיקסר שלולי המלאה שלו לא היה השני יכול להמליא את ההרכבה של הצלנדר, וממילא הכל שלו, ופסק אאמו"ר זל"ל שהם שניהם שותפים בהמלאה של הרכבת הצלנדר, והקישו בסברא להגמ' בצ"ק נא א אחד החופר צור עשרה וצא אחר והשלימו לעשרים וכו' כולן חייבין, ובתיב' שם ד"ה צור כתבו דה"ה לאחד עשר, והקשה רעק"א שם מתוס' לעיל י' צ דצהשלים ל"ה פטור, והסביר אאמו"ר זל"ל דהיסוד הוא דחייב השני בהצור הוא משום שנעשה שותף ביצירת המזיק, והחייב הוא שיצר דבר חדש שלא היה בעולם לפניו שעל ידי זה נחשב לבעלים, ולכן אס התוספת שלו בטלה להעיקר מלד היצירה שבה, משום שאינה חשובה כלפיה, הוא פטור, אך אס יש בה חשיבות של יצירה

צפני עלמה נחשב כשותף להראשון. עכת"ד.

אך כל זה בחידוש שחידש התובע צמולר עלמו. בנידון דין מדובר צמותג שיווקי שנהרט בתודעת הליצור כחברה חמינה, ועיי' בזה בפס"ד ירושלים כרך ה עמ' קסד עפ"י דברי מלכיאל ח"ג סי' קנז שבזעלים על פירמה יש לו בעלות גם על השם של הפירמה, ואסור לאחרים להשתמש באותו שם, ולמרות ש"שם" הוא דבר שאין בו ממש לענין קנינים שאי אפשר להקנותו, כמו ריח התפוח וטעם הדבש ועין הצדולה שכתב הרמב"ם מכירה פכ"ב הי"ד שאי אפשר להקנותם כיון שהם דבר שאין בו ממש, וכמו השיתוף שכתב הרמב"ם מכירה פ"ה הי"ד שהוא דבר שאין בו ממש שאין הקנין חל בו, וכמו שהגדיר רה"ג בספר המקח ריש שער ב שדבר שיש בו ממש לענין קנינים היינו כמי גוף אדם שיש בו אורך ורוחב ועומק. מ"מ להלכה הוא דבר שיש עליו בעלות (גם אם לא דאג לרושמו בראשיות כחוק), ואם בא אחר והשתמש עם אותו שם לשווק מולרים דומים כמו ששיווק הראשון תחת אותו שם, הרי הוא מזיק את הראשון בכך שממעט את הקונים שלו, וגם עלול לגרום נזק לשם הטוב אם לא ילחץ בשיווק (עיי' "משפטיך ליעקב" ח"ג סי' א', ופתח"ח גניבה ואונאה עמ' רכת, ו"דיני מסחר במשפט העברי" עמ' 231 ואילך, ו"ניזקין" עמ' 235).

יש לדון אם יש לחייבו מדין מישתרשי ליה, עיי' שורת הדין כרך ב עמ' שכב. ול"ע.

וכז' הדין הגר"מ אייכלר שליט"א כתב בזה: כבר כתבתי במק"א שכל דבר שמנהג למכור הוא בר מכירה וחייב לשלם עבור שימוש בו. ולכן חייב לשלם עבור שימוש צמותג, מכיון שהיום המנהג למוכרו בדמים. ג. בגמ' ב"ב כב ב: אמר ר' טובי בר מתנא זאת אומרת גרמא בניזקין אסור. ופרש"י ואפילו למ"ד דלא דחין דינא דגרמי ופטור מלשלם אסור לגרום, וכשכא להעמיד גרמא להזיק חזירו מעכב עליו. ודייק מו"ר זל"ל בשיעורי ר' שמואל ב"ב שם אות ס דמשום איסור מזיק יש לחזירו דין בעל דבר לתביעה.

וכתב הרמ"א בשו"ע סי' שפו סעי' ג בשם שו"ת הרשב"א סי' אלף כב: מיהו משמתינן ליה עד דמסלק הזיקא וכן בכל גרמא בניזקין. וכתב הסמ"ע ס"ק ט דהיינו דוקא לענין הזיק שיארע לו אחר השמתא, ולא כהרא"ש שהלריך לשלם הכל.

ועיי' ב"י סי' קעה, ומחנה אפרים ה"י נזקי ממון סי' יא, ושו"ת מהריב"ל ח"ב סי' סו וח"ג סי' קית, ושמחת יו"ט למהרי"ט אלגאזי סי' יח.